

NAAR SCHOOL

waar elk kind welkom is

Inclusief onderwijs begint bij de scholen

VOS ABB
versterkt en verdiept
WWW.VOSABB.NL

Brugfunctionaris
in de praktijk

Artificial intelligence
in het onderwijs

Trots

Er gebeurt in het onderwijs veel moois. In deze rubriek vertellen leden van VOS/ABB waar zij binnen hun school trots op zijn.

Parelklas is schoolvoorbeeld van **inclusief onderwijs**

TEKST: KARIN VAN BREUGEL

BEELD: RICK KEUS

Op openbare basisschool De Toermalijn in Bavel zitten leerlingen met een verstandelijke beperking gewoon in de reguliere klas. Voor extra ondersteuning of hulp gaan ze een deel van de dag naar de parelklas. Parelklas-leerkracht en intern begeleider Petra Leermakers is trots op haar leerlingen én op haar collega's die er met elkaar voor zorgen dat deze leerlingen iedere dag, daar waar het kan, meedoen in de reguliere groep.

De Toermalijn heeft sinds bijna tien jaar een parelklas. Over het ontstaan ervan zegt directeur Jory Vos: 'Destijds hadden we twee leerlingen met het syndroom van Down, die in de middenbouw tegen verschillende cognitieve en sociale problemen aanliepen. In de zoektocht naar een andere, passende onderwijsplek kwamen de ouders en de toenmalige IB'er in Tilburg bij een soortgelijke onderwijsvorm terecht. Zij werden daar erg enthousiast van. Zo is het balletje gaan rollen, met als resultaat dat wij op De Toermalijn zelf met een parelklas zijn gestart.'

INDIVIDUEEL DAGPROGRAMMA

De parelklas heeft gemiddeld twaalf leerlingen, variërend in de leeftijd van vier tot twaalf jaar. Zij hebben een verstandelijke beperking en daarnaast nog andere problematiek, bijvoorbeeld op het gebied van motoriek of spraak en taal. Leerkracht en IB'er Petra Leermakers schetst: 'Het gaat bijvoorbeeld om kinderen met het syndroom van Down of om kinderen die al op jonge leeftijd een enorme achterstand hebben opgelopen. Ook zijn er kinderen bij wie pas in de loop van de jaren duidelijk is geworden dat er sprake was van een verstandelijke beperking.'

Eigenlijk is parelklas een verwarrend woord, omdat de kinderen bijna nooit samen in deze klas zitten. Elke leerling zit gewoon in een reguliere klas. Leermakers: 'Op de momenten waarop dat niet lukt, komen ze naar de parelklas. De parelklas is dus aanvullend. Alle kinderen hebben een individueel dagprogramma. Sommige leerlingen zijn vrijwel de hele dag in de reguliere groep, anderen maken er alleen de sociale momenten mee, zoals de dagopening, buitenspe-len, muziekles, gymles en creatieve activiteiten.'

ZORGVULDIG

Bij het plaatsen van een kind in de parelklas gaat de school zeer zorgvuldig te werk. Leermakers: 'We heb-

Petra Leermakers

Ook Jory Vos, Suzanne Aarden en Anita de Bruijn zijn trots: 'Écht inclusief onderwijs'.

ben onder meer gesprekken met ouders, brengen de onderwijsbehoeften in kaart en kijken eventueel naar onderzoeksverslagen. Samen met de begeleider passend onderwijs van het samenwerkingsverband observeren we het kind in de huidige setting. Dat kan bijvoorbeeld een orthopedagogisch dagcentrum, een andere school of thuissituatie zijn. Op basis van al die informatie bepalen we of we het kind op onze school een passende plek kunnen bieden. Als wij inschatten dat een kind zich hier binnen zijn eigen mogelijkheden kan gaan ontwikkelen, durven wij de stap doorgaans wel aan.'

EIGEN LEERROUTE

Elke leerling van de parelklas volgt een eigen leerroute, afgestemd op wat het kind aankan. Dat is maatwerk. Voor het uitstippelen van de leerroute gebruikt de school de ZML-leerlijnen van de CED-Groep. Steeds wordt gekeken welk deel van het onderwijs het kind in de reguliere groep kan volgen. Soms is het nodig dat de onderwijsassistent of de zorgbegeleider met het kind meegaat. Leermakers: 'Die kan bijvoorbeeld wat 'ondertiteling' geven, af en toe even het tempo eruit halen of iets nog een keertje extra uitleggen. Er blijft altijd een leerkracht in de parelklas aanwezig, omdat er elk moment kinderen kunnen komen. De beide leerkrachten coördineren het onderwijs dat aan de leerlingen geboden wordt.'

Dat laatste is voor de rest van het team ongelofelijk belangrijk en fijn. Anita de Bruin, leerkracht en teamcoördinator, zegt hierover: 'Alle leerkrachten krijgen vanuit de parelklas handvatten hoe zij in hun eigen groep met deze leerlingen kunnen omgaan, bijvoorbeeld qua leerstof. Als ze ergens tegenaan lopen, kunnen ze altijd terecht bij Petra of haar collega-leerkracht Suzanne. Voor leerkrachten maakt dat een heel groot verschil, ze weten dat ze er nooit alleen voor staan. De lijntjes zijn kort en er is een grote mate van flexibiliteit. Als het nodig is, kunnen er direct aanpassingen worden gedaan in het onderwijs.'

ECHT INCLUSIEF

Directeur Vos besluit: 'Als ik kijk naar passend onderwijs, vind ik dat er wel heel makkelijk wordt gezegd: voor alle kinderen moet er een plek zijn in de reguliere klas. Maar als je 24 kinderen in de klas hebt, waarvan er drie ADHD hebben, twee dyslexie, eentje dyscalculie en ook nog een kind met een verstandelijke beperking, dan kun je dat natuurlijk nooit in je uppie rooien. Met de normale middelen voor passend onderwijs kun je niet organiseren dat er altijd iemand naast de leerkracht staat. Met de aanvullende middelen die wij krijgen, onder meer vanuit het samenwerkingsverband, lukt dat wel. Het is een unicum dat wij deze klas hebben, voor de kinderen is dit zo mooi. Dit is écht inclusief onderwijs!'

'Een unicum dat wij deze klas hebben'

‘Inclusief onderwijs begint bij de scholen’

De route naar inclusief onderwijs is voor iedere school en regio anders, maar er valt veel van elkaar te leren. Dolf van Veen is een van de drijvende krachten achter het mede door VOS/ABB geïnitieerde Platform Naar Inclusiever Onderwijs. ‘Het belangrijkste is dat je begint. Als je wacht op ideale randvoorwaarden start je nooit.’

TEKST: JONGEREN INC

BEELD: PAUL VAN DER KLEI EN STOCK

‘**W**e zijn nu zo ver dat het streven naar inclusief onderwijs niet meer afhangt van bevlogen schoolleiders, maar breder wordt gedragen. Er is iets in beweging gebracht’, zegt Van Veen, hoofd van het Nederlands Centrum Onderwijs en Jeugdzorg (NCOJ), bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Nottingham en medeoprichter van het Platform Naar Inclusiever Onderwijs. ‘Vijf jaar geleden hadden we veertig inclusieve scholen in beeld, nu zijn dat er 550, circa 7 procent van alle scholen voor primair en voortgezet onderwijs in Nederland.’

Het platform bestaat uit scholen, samenwerkingsverbanden en landelijke organisaties op het gebied van onderwijs, zorg en jeugd, en speelt een centrale rol in de ontwikkeling

Dolf van Veen: ‘Binnen de scholen moet het gebeuren’ (foto: Paul van der Klei)

naar inclusief onderwijs. De afgelopen jaren zijn er tal van activiteiten ondernomen. Zo is er in binnen- en buitenland kennis en ervaring verzameld, zijn er congressen en studiereizen georganiseerd, werkgroepen opgezet, instrumenten ontwikkeld en diverse samenwerkingsverbanden ondersteund. In februari 2023 vond de Week van het Inclusief Onderwijs plaats. De webinars werden door duizend mensen gevolgd. Het plan is dit event jaarlijks te herhalen. Het jaarcongres in juni telde 700 deelnemers. Van Veen: ‘Steeds meer schoolbesturen, samenwerkingsverbanden en overheden sluiten zich aan of vragen het platform om informatie of advies. Een geweldige ontwikkeling.’

ONDERZOEK EN ONDERSTEUNING

Met steun van het programma Jongeren INC van FNO (fonds voor mensen in kwetsbare situaties) is de afgelopen jaren onderzoek gedaan om in kaart te brengen hoe scholen in Nederland inclusief onderwijs vormgeven. Van Veen: ‘We wisten maar weinig over inclusief onderwijs in Nederland. We wisten wel dat er onderwijsinstellingen zijn die een inclusieve school willen zijn voor alle kinderen in de buurt, ook voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften

en leerlingen die intensieve ondersteuning nodig hebben. Maar we wisten niet welke scholen dat precies zijn, wat ze precies doen, wat hun leerervaringen en successen zijn, welke belemmeringen ze tegenkomen en wat deze scholen verder kan helpen in hun ontwikkeling. Ons onderzoek onder scholen voor regulier basisonderwijs en voortgezet onderwijs heeft een schat aan informatie opgeleverd. Die gaan we gebruiken om onze ondersteunende activiteiten verder vorm en inhoud te geven.'

'Er is iets in beweging gebracht'

Drie jaar geleden is er, ook met steun van Jongeren INC, een ondersteuningsprogramma voor inclusief onderwijs van start gegaan. De zes deelnemende samenwerkingsverbanden in het primair onderwijs en de drie deelnemende samenwerkingsverbanden in het voortgezet onderwijs vormen samen een leernetwerk. Van Veen: 'De verschillen tussen regio's en scholen zijn groot. Is het een stedelijke of een plattelandsregio? Zijn er veel scholen voor speciaal onderwijs in de regio of juist niet? Zijn er aansprekende voorbeelden van inclusieve scholen? Heeft het samenwerkingsverband al veel kennis en ervaring opgebouwd of gaat het om een beginnende ontwikkeling? De gekozen routes en aanpakken hangen af van wat er in een regio of bij scholen nodig is.'

Het ondersteuningsprogramma leverde niet alleen inzicht op in de variatie in aanpakken, maar ook in de werkzame bestanddelen ervan en in de randvoorwaarden voor schoolontwikkeling en opschaling van initiatieven. 'Het leernetwerk levert input voor de verdere ontwikkeling en ondersteuning van samenwerkingsverbanden, scholen en hun partners. Bij scholen betreft dat bijvoorbeeld schoolontwikkeling en leiderschap, klassenmanagement, de inzet van klassenassistenten en professionalisering. Bij samenwerkingsverbanden gaat het bijvoorbeeld om de concretisering van de toekomstagenda, draagvlakontwikkeling en de keuze en fasering van activiteiten.'

'Ons onderzoek heeft een schat aan informatie opgeleverd'

Een aandachtspunt is volgens Van Veen de samenwerking met gemeenten op het gebied van onder meer huisvesting, vervoer en jeugdhulp. 'Wij hebben een bestuurlijke handreiking gemaakt voor een productief samenspel van gemeenten en samenwerkingsverbanden rond de ontwikkelagenda inclusief onderwijs.'

SCHOOLONTWIKKELING

Binnen het Platform Naar Inclusiever Onderwijs staat de ondersteuning van schoolontwikkeling centraal. 'Binnen de scholen moet het gebeuren', benadrukt Van Veen. 'Alles begint met een visie op inclusief onderwijs en waar het voor staat: onderwijs voor iedereen; toegankelijke scholen waarin iedereen kan participeren en resultaten kan boeken.'

Bij de uitwerking van ontwikkelingsplannen wordt rekening gehouden met de mogelijkheden van het betreffende team en de beschikbaarheid van ondersteuning, binnen de school, het samenwerkingsverband, het speciaal onderwijs en/of de (jeugd)zorg. Ook wordt planmatig aan

professionalisering gewerkt. Waar nodig en mogelijk worden aanpassingen doorgevoerd in de organisatie en het gebouw om een inclusieve leeromgeving te creëren. Het platform biedt een overzicht van instrumenten en aanpakken die het werken aan inclusiever onderwijs ondersteunen en de goede randvoorwaarden die nodig zijn om hiermee aan de slag te gaan. De ervaringen van scholen worden gedeeld op conferenties en studiedagen. Als scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten tegen belemmeringen aanlopen, worden die gemeld bij het ministerie van het OCW, met het verzoek daar wat aan te doen.

‘Op die manier willen we het proces naar inclusiever onderwijs in Nederland versnellen’, vertelt Van Veen. ‘Maar we bieden zeker geen blauwdrukken. Er zijn adviesbureaus die hoogglansschema’s en inclusieladders presenteren, maar die doen vaak geen recht aan de lokale en regionale context en aan de ambities en mogelijkheden van scholen. Het werken aan inclusief onderwijs is een proces dat van onderop vorm en inhoud moet krijgen.’

DOELSTELLING VOOR 2035

Het Nederlandse onderwijs moet uiterlijk in 2035 inclusief zijn, heeft de overheid bepaald. De werkagenda daarvoor wordt momenteel door de betrokken partijen verder uitgewerkt. Hoopgevend, vindt Van Veen. Hij kijkt uit naar stimuleringsbeleid en ruimte voor scholen en samenwerkingsverbanden om hieraan te werken. ‘Er moeten nog veel belemmeringen uit de weg worden geruimd. Zo is er op reguliere scholen meer expertise nodig op het gebied van speciale onderwijszorg en de jeugdzorg. Ook moet het inspectiekader voor intensieve samenwerking en integratie van speciaal en regulier onderwijs worden aangepast. En ook de financiering moet nog worden geregeld. Want als een leerling met intensieve ondersteuningsbehoeften van speciaal naar regulier onderwijs gaat, komt het hogere budget pas beschikbaar bij een toelaatbaarheidsverklaring voor gespecialiseerd onderwijs.’

In de overgang naar inclusief onderwijs moeten de scholen voor speciaal onderwijs een belangrijke rol spelen, zegt van Veen. ‘Ervaringen in het buitenland laten zien

‘Alles begint met een visie op inclusief onderwijs en waar het voor staat’

dat het niet volstaat om expertise over te planten naar het regulier onderwijs. Die expertise moet ook effectief worden ingezet. Dit vraagt voorbereiding, samenwerking en andere werkvormen, zoals co-teaching en samenwerking met klassenassistenten. Het is van groot belang om het gespecialiseerd onderwijs mee te nemen in deze ontwikkeling en natuurlijk ook de leerlingen zelf, hun ouders en leerkrachten. De randvoorwaarden moeten aansluiten bij de specifieke context, zodat ze gaan werken.’

HERBERGZAME SCHOLEN

Het werken aan inclusief onderwijs gaat volgens Van Veen overigens verder dan het inbedden van speciale onderwijszorg in scholen voor regulier basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Het platform besteedt ook veel aandacht aan inclusieve scholenbouw en aanpassing van bestaande bouw. Het ontwerpen van herbergzame scholen heeft bovendien een directe verbinding met het achterstanden- en kansenbeleid, de inzet van jeugdhulp/-zorg en het nadenken over co-locatie van voorzieningen en multifunctionele gebouwen. Het raakt ook de inrichting van het voortgezet onderwijs in schoolsoorten en de vroege selectie van leerlingen. Er moet nog veel gebeuren om inclusief onderwijs in Nederland te realiseren. Maar Van Veen is optimistisch. ‘Veel scholen, samenwerkingsverbanden, gemeenten en partners laten zien dat er al goede ontwikkelsporen zijn gevonden. Er worden goede resultaten geboekt. Wij blijven als platform de uitwisseling van leerervaringen bevorderen en blijven initiatieven ondernemen om het werkveld te ondersteunen op weg naar inclusiever onderwijs. Het belangrijkste is dat je begint. Als je wacht op ideale randvoorwaarden start je nooit.’

Dit interview komt uit het in november verschenen manifest Voor ons, met ons van Jongeren INC.

Info

Meer weten over het platform Naar Inclusiever Onderwijs? Kijk op naarinclusieveronderwijs.nl

